

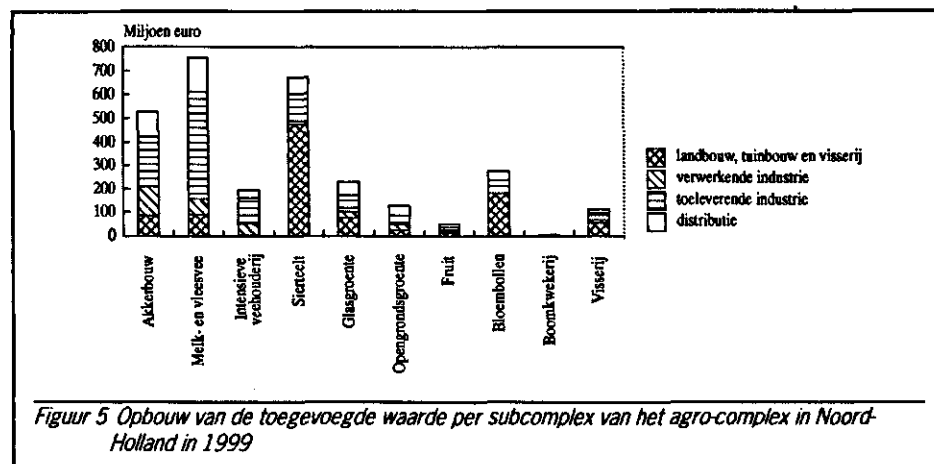
LAND- EN TUINBOUW STERK IN NOORD-HOLLAND

Henri Prins (0320-293543), Bert Smit (0320-293528) en Gabe Venema (070-3359323)

De land- en tuinbouwsector neemt in Noord-Holland een relatief sterke positie in. In het algemeen is er sprake van gezonde sectoren, die een belangrijke bijdrage leveren aan de economie en de werkgelegenheid in de provincie, aan het karakter van het landschap in de diverse regio's en aan de vitaliteit van het platteland. Ondanks een aantal bedreigingen beschikt de land- en tuinbouwsector over voldoende veerkracht om ook in de toekomst die belangrijke plaats te kunnen behouden. Om in te kunnen spelen op komende uitdagingen vanuit de markt en het beleid, moet de sector wel een groot aanpassingsvermogen tonen.

Landbouw: een sector van belang

Opvallend binnen de provincie is de grote regionale diversiteit aan geografische en planologische mogelijkheden en daarmee samenhangend de grote verscheidenheid aan grondgebonden landbouwactiviteiten. Deze activiteiten variëren van relatief extensieve melkvee- en schapehouderij in de veenweidegebieden via akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt in de droogmakerijen tot zeer intensieve bloembollenteelt, die onder andere op de zandgronden langs de kustlijn plaatsvindt. Verder herbergt de provincie een omvangrijke glastuinbouwsector en enige fruitteelt. Over het algemeen is sprake van gezonde sectoren met een goede structuur, zowel qua bedrijfsgrootte als qua infrastructuur. In totaal telt Noord-Holland 150.000 ha landbouwgrond met daarop 6.200 bedrijven. Deze bedrijven bieden werk aan ruim 25.000 personen, waarvan de helft van buiten het ondernemersgezin. Het totale agro-complex in Noord-Holland, bestaande uit de primaire sector, de verwerkende industrie, de toeleverende industrie en de distributie, is goed voor een netto toegevoegde waarde van ruim vijf miljard euro en een werkgelegenheid van 100.000 banen, circa 9% van de totalen in de provincie. Deze cijfers zijn inclusief de verwerking van buitenlandse grondstoffen. De drie grootste sectoren wat betreft binnenlandse grondstoffen zijn de melk- en vleesveehouderij, de sierteelt en de akkerbouw met een netto toegevoegde waarde van respectievelijk 756 miljoen euro, 674 miljoen euro en 527 miljoen euro in 1999 (zie figuur 5).

Figuur 5 Opbouw van de toegevoegde waarde per subcomplex van het agro-complex in Noord-Holland in 1999

Inkomens en bedrijfscontinuïteit onder druk

In diverse sectoren komt het inkomen door verschillende oorzaken onder druk te staan. Als gevolg van wijzigingen in het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid krijgen de melkveehouderij en de akkerbouw te maken met dalende opbrengstprijzen. Bovendien vertonen belangrijke markten als die van consumptieaardappelen, uien, bloembollen en fruit tekenen van structurele overproductie in Europees verband. Ook dat leidt naar verwachting tot lagere prijzen. De productiekosten zullen door maatschappelijke eisen aan producten en productiemethoden toenemen. Daarnaast moet de landbouw in toenemende mate om de beschikbare ruimte concurreren met andere doeleinden, zoals natuur, wegenbouw, stadsontwikkeling en industrie. Dit leidt tot hogere grondprijzen van landbouwgrond. Ook leidt onduidelijkheid in streek- en bestemmingsplannen tot onzekerheid bij de ondernemers. Beide factoren maken overname en uitbreiding van bedrijven moeilijker.

Schaalvergroting als perspectief

Om deze bedreigingen het hoofd te kunnen bieden zullen er ingrijpende veranderingen plaats moeten gaan vinden. Een perspectiefvolle mogelijkheid is kostenbesparing door specialisatie en verdergaande schaalvergroting. Voor een goede levensvatbaarheid zullen de bedrijven de komende tien jaar naar verwachting gemid-

deld groeien met minimaal 50%. Deze noodzakelijke vergroting ligt in dezelfde orde als de afgelopen jaren het geval is geweest. Bovendien zal binnen de landbouw een verschuiving optreden naar de meer gezonde sectoren. Suikerbieten en consumptieaardappelen zullen letterlijk het veld moeten ruimen ten gunste van pootaardappelen, bloembollen en glastuinbouwgewassen. De melkveehouderij en de vollegrondsgroentesector zullen, zij het met moeite, de huidige productieomvang kunnen behouden. Met name in de regio Waterland zijn de natuurlijke omstandigheden echter zo ongunstig dat een deel van de landbouwactiviteiten plaats zal moeten maken voor alternatieven, zoals natuurontwikkeling en recreatie. Voor de agribusiness zijn er mogelijkheden de huidige trend naar internationalisering verder uit te buiten.

Professionalisering noodzakelijk

De provincie kan deze structurele verbeteringen vooral ondersteunen door de landbouw de ruimte te geven. Dat kan door het beperken van grondaankoop voor andere doeleinden, het bevorderen van kavelruil en het toestaan van grotere bouwblokken voor bedrijfsgebouwen. Een dergelijke beleidslijn kan in streek- en bestemmingsplannen gestalte krijgen. Voor boer en tuinder vereist het inspelen op de snelle ontwikkelingen in de fysieke, markt-omgeving, beleidsomgeving en maatschappelijke omgeving een steeds hoger niveau van het ondernemerschap. Dit

kan worden bevorderd door onderwijs, cursussen, pilotprojecten en dergelijke. Ook samenwerking, zowel binnen de primaire sector als binnen de gehele keten kan oplossingsrichtingen bieden aan de individuele ondernemer voor zowel gezamenlijke marktbenadering als kostenbesparing.

Meer informatie:

Rapport 6.04.11 *Langetermijnperspectieven voor de landbouw in de provincie Noord-Holland; Een doorkijk van 2004 naar 2015.*

WORDT DE VEENKOLONIE EEN VEEKOLONIE?

Piet Rijk (070-3358336)

Melkveehouders die zich vanuit andere delen van het land in de Veenkoloniën hebben gevestigd, zijn doorgaans tevreden over hun beslissing. Dit is één van de conclusies uit een onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van LNV. Het gebied 'De Veenkoloniën' wordt als potentieel inplantingsgebied gezien voor melkveebedrijven die elders in of nabij kwetsbare milieus liggen. Het onderzoek heeft zich naast bedrijfseconomische ook op sociaal-culturele aspecten gericht.

Veel belemmeringen in oorspronggebied

Meer dan driekwart van de verplaatste melkveebedrijven die zich de afgelopen tien jaar in de Veenkoloniën hebben gevestigd blijken op eigen initiatief weg gegaan te zijn vanuit hun oorspronggebied. De belangrijkste reden voor vertrek was dat de bedrijfsontwikkeling op de oude locatie werd belemmerd door wateroverlast, natuurontwikkeling of slechte verkaveling en infrastructuur. Woningbouw en industrievestiging vormden slechts voor één op de vijf verplaatsende bedrijven de hoofdreden voor vertrek. In tabel 1 zijn enkele kenmerken van de in het onderzoek betrokken nieuwe melkveebedrijven bij elkaar gezet.

Meer ruimte en lagere grondprijzen

De mogelijkheid die de Veenkoloniën bood om het bedrijf duurzaam te kunnen blijven ontwikkelen is de doorslaggevende factor geweest voor vestiging. In het oorspronggebied was dit praktisch niet meer mogelijk. Het feit dat grondprijzen in de Veenkoloniën doorgaans veel lager liggen dan in het oorspronggebied speelt daarbij een belangrijke rol. Er werd in de regel veel meer grond terug gekocht dan eerst in gebruik was. Alle nieuwe melkveebedrijven wisten na de bedrijfsverplaatsing hun bedrijfsoppervlakte en melkveestapel flink te vergroten, van gemiddeld 28 ha vroeger tot

Tabel 11 *Regio van afkomst, jaar van vestiging, grootte toen en nu, reden van vertrek en type bedrijf dat gekocht werd in de Veenkoloniën*

Regio van afkomst	Vestigingsjaar	Bedrijfsopp. (ha) toen	Bedrijfsopp. (ha) nu	Aantal melkkoeien toen	Aantal melkkoeien nu	Reden van weggaan	Type bedrijf dat gekocht werd
Twente	1991	17	35	30	50	waterwinning	alleen grond
Twente	1998	18	58	55	100	bedrijfsontwikkeling	bestaand melkv.bedr.
NW-Ov.	1999	37	42	40	75	wateroverlast	alleen grond
Drenthe	1992	50	62	55	70	uitgeplaatst uit ruilvk.	akkerbouwbedrijf
NW-Ov.	1992	33	42	50	60	uitgeplaatst uit ruilvk.	gemengd bedrijf
Twente	1995	18	35	40	85	bedrijfsontwikkeling	akkerbouwbedrijf
N-Brab.	2001	12	20	40	55	nabijheid drukke weg	melkveebedrijf
NW-Ov.	2002	34	47	90	90	dijkverhoging (20%)	akkerbouwbedrijf
Z-Holl.	1993	35	75	40	100	verkavelingssituatie	akkerbouwbedrijf
Gron.	2002	27	67	60	100	woningbouw	2: melkv.+akkerb.
Utrecht	2000	34	36	30	60	natuurbelemmering	akkerbouwbedrijf
N-Brab.	2000	21	47	50	65	industrievestiging	melkveebedrijf
Gemiddeld:		28	47	48	76		
In het Oldambt:							
N-Holl.	1998	45	104	45	110	woningbouw	akkerbouwbedrijf
Gelderl.	1995	73	105	90	170	woningbouw	akkerbouwbedrijf
N-Brab.	1995	70	100	80	240	woningbouw	akkerbouwbedrijf

47 ha nu en van gemiddeld 48 tot 76 melkkoeien. Naast een lagere grondprijs in de Veenkoloniën waren doorgaans de externe productieomstandigheden, zoals verkaveling, ontsluiting, waterhuishouding, beter dan in het oorspronggebied. Als andere voordelen van nieuwvestiging in de Veenkoloniën worden genoemd: weinig moeilijkheden met milieu- en bouwvergunningen, grond prima geschikt voor grasland, mogelijkheden voor maïsteelt en kansen voor samenwerking met akkerbouwers door middel van grondruilingen, mestafzet, bepaalde werkzaamheden. Verder bestaat er wellicht de mogelijkheid om op termijn grond van nabije akkerbouwers te kunnen kopen. Ook sociaal-culturele overwegingen speelden bij de vestigingskeuze mee. Van belang zijn het vinden van rust en ruimte, de nabijheid van basisschool en kerk, en de aanwezigheid van winkels

en medische voorzieningen.

Persoonlijke kenmerken

Een kwart van de geïnterviewde nieuwe melkveehouders in de Veenkoloniën heeft vroeger een pachtbedrijf gehad; het bedrijfshoofd had kans gezien zijn vroegere pachtrechten te gelde te maken en heeft nu een bedrijf in eigendom verworven. Bij de helft van de gezinnen die zich nieuw vestigen was sprake van oudere kinderen en van een meewerkende zoon die later het bedrijf wil overnemen. Soms bleven ook kinderen achter in het oorspronggebied. Bij de andere helft van de nieuwe vestigers was sprake van een jong gezin. Twee derde van de nieuwe melkveebedrijven had vroeger zijn bedrijf op 60-100 km afstand van de Veenkoloniën. Relatief veel bedrijven kwamen uit Twente en Noordwest-Overijssel. Een kwart